

Misiunea de Observare a Alegerilor în Moldova

Alegeri Parlamentare, 24 Februarie 2019

RAPORT INTERMEDIAR

Documentul actual este o traducere neoficială. Singurul document oficial al Misiunii de Observare a Alegerilor este versiunea în limba engleză.

ENEMO Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor

Misiunea de Observare a Alegerilor în Moldova Alegeri Parlamentare, 24 februarie 2019

REȚEAUA EUROPEANĂ A ORGANIZAȚIILOR DE MONITORIZARE A ALEGERILOR ENEMO

Bul. Josipa Broza 23A
81 000 Podgorica, Muntenegru
e-mail: info@enemo.eu
www.enemo.eu

Publicat de:

ENEMO - Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor

Kingdom of the Netherlands

Suedia
Sverige

Co-funded by
the European Union

Misiunea de Observare a Alegerilor din cadrul ENEMO în Moldova pentru Alegerile Parlamentare din 2019 este susținută financiar de: Ambasada Regatului Țărilor de Jos; Suedia; Fundația Națională de Dotare a Congresului SUA, prin Institutul Național Democratic; și Uniunea Europeană.

Conținutul acestui document este responsabilitatea exclusivă a ENEMO și nu neapărat reflectă opiniile donatorilor.

Rezumat executiv

Alegerile parlamentare se desfășoară în cadrul unui sistem electoral nou introdus, mixt. Respectând pe deplin dreptul suveran al autorităților moldovenești de a alege sistemul electoral, ENEMO remarcă faptul că amendamentele legislative nu au avut un larg consens politic și au fost puternic criticate de părțile interesate interne și internaționale, precum și că au fost adoptate cu toate că recomandările Comisiei de la Veneția OSCE / ODIHR erau contra.

Un număr de interlocutori ai Misiunii de Observare a Alegerilor și- au exprimat îngrijorarea că unele modificări introduse recent în cadrul legal ar putea cauza dificultăți concurenților și alegătorilor de a înțelege în mod corespunzător procedurile noi și, mai important, consecințele sistemului nou introdus.

Rezultatul delimitării circumscripțiilor nu ia în considerare prevederile legii referitoare la numărul de alegători din fiecare circumscripție electorală, deoarece majoritatea circumscripțiilor stabilite pe teritoriul țării sub controlul autorităților moldovenești nu îndeplinesc criteriile stabilite în Codul Electoral cu privire la numărul de alegători și procentul de abatere între circumscripții electorale. Un număr de interlocutori ai misiunii de observare a alegerilor și-au exprimat îngrijorarea cu privire la procesul de formare a circumscripțiilor electorale, criteriile utilizate de comisia națională pentru delimitare și posibil gerrymandering. ENEMO apreciază decizia autorităților moldovenești de a forma circumscripții în așa fel încât să respecte drepturile de reprezentare ale minorităților naționale.

Performanța Comisiei Electorale Centrale a fost profesionistă în privința aspectelor observate. Sesiunile CEC sunt transparente, deschise pentru mass-media și observatori, precum și pentru public prin streaming online.

Comisiile Electorale de Circumscripție au fost formate la timp și, necătând la schimbările ocazionale în compoziția lor, în perioada de raportare majoritatea Consiliilor Electorale de Circumscripție Electorale (CECE) și-au îndeplinit îndatoririle în timp util; activitatea lor a fost transparentă și au demonstrat un nivel ridicat de cooperare cu observatorii ENEMO. Cu toate acestea, ENEMO își exprimă îngrijorarea că, în cazul în care tendința actuală de schimbare în rândul membrilor CECE va continua în perioada următoare, aceasta ar putea crea dificultăți pentru instruirea adecvată a noilor membri și, astfel, afectarea negativă pe viitor a calității muncii lor.

Cincisprezece concurenți (paisprezece partide și un bloc electoral) vor candida în circumscripția națională. La 31 ianuarie 2019, 321 de candidați au fost înregistrați pentru a candida în circumscripții uninominale și la 37 dintre ei li s- a fost refuzat înregistrarea. CEC analizează în prezent plângeri din partea unui număr de candidați cărora li s-a refuzat înregistrarea și, în funcție de deciziile preconizate, numărul candidaților înregistrați ar putea fi mai mare.

ENEMO apreciază modificările legale privind procesul de colectare a semnăturilor, cum ar fi eliminarea unui număr de proceduri birocratice inutile și reducerea numărului de semnături necesare, în conformitate cu recomandările anterioare ale Comisiei de la Veneția, ENEMO și OSCE/ ODIHR.

Cu toate acestea, ENEMO a remarcat faptul că mulți candidați și grupuri de inițiativă nu au fost pe deplin familiarizați cu procedurile de colectare a semnăturilor și completarea listelor de subscripție, ceea ce a dus la un număr relativ ridicat de semnături invalide. Candidații s-au plâns de faptul că procesul de susținere a verificării semnăturilor este prea strict și nu permite corectarea a cel puțin greșelilor tehnice minore.

Un număr de 125 de secții de votare vor fi constituite pentru alegătorii aflați în străinătate. Câțiva concurenți electorali și-au exprimat nemulțumirea față de numărul și locația acestor secții de votare, iar doi concurenți au contestat decizia în instanță, susținând că procesul de determinare a numărului și locațiilor secțiilor de votare din străinătate nu a fost transparent și nu a fost fondat pe toate temeiurile legale și de fapt.

Pentru o mai bună facilitare a votării în străinătate, numărul maxim de buletine de vot din secțiile de votare din străinătate a crescut de la 3.000 la 5.000. Cu toate acestea, datorită faptului că alegătorii vor primi două buletine de vot pentru alegerile parlamentare și două buletine de vot pentru referendum, organizarea votării poate fi afectată în mod semnificativ în cazul unei prezențe ridicate a alegătorilor la vot.

Cadrul legal pentru alegeri conține prevederi menite să îmbunătățească egalitatea de reprezentare de gen, atât în circumscripțiile naționale, cât și în cele uninominale. Cu toate acestea, în absența unor reglementări privind poziționarea candidaților femeii pe listele naționale de partide, poate fi pusă în discuție eficiența prevederilor actuale, mai ales de când sistemul majoritar nu oferă nici o garanție privind proporționalitatea de gen.

Necâtând la numărul mare de instituții media, mulți interlocutori ai Misiunii de Observare a Alegerilor și-au exprimat preocuparea față de lipsa pluralismului, datorită concentrării mari a proprietății mass-media în mâinile mai multor companii, care au legături strânse cu afacerile și politica.

ENEMO a observat cu îngrijorare că a fost pus la îndoială dreptul de a emite rapoarte înaintea Zilei Alegerilor a observatorilor și alinierea acestei practici la standardele internaționale de observare a alegerilor. ENEMO este ferm convinsă că orice observare profesională și imparțială internă și internațională a alegerilor nu poate contribui decât la consolidarea legitimității și la îmbunătățirea oricărui proces electoral, astfel că rapoartele unei astfel de observații ar fi binevenite în orice moment în timpul perioadei electorale.

Campania electorală va fi acoperită în următorul raport, însă, din primele zile ale campaniei, ENEMO notează cu îngrijorare cazuri de hărțuire, atacuri verbale și fizice împotriva unor candidați și deteriorarea materialelor de campanie, deja în primele zile ale campaniei.

ENEMO folosește această ocazie pentru a condamna toate atacurile împotriva concurenților și candidaților electorali, precum și orice altă încercare de a împiedica părțile interesate electorale și non-electorale relevante să organizeze, să participe, să monitorizeze sau să raporteze asupra procesului electoral. În plus, ENEMO îndeamnă toate autoritățile de stat relevante să depună tot efortul pentru a preveni astfel de cazuri și să acționeze rapid pentru a investiga și a aduce eventualii făptași în fața justiției, astfel încât să se asigure dreptul fiecărui concurent de a desfășura o campanie liberă.

Urmând invitația Comisiei Electorale Centrale a Republicii Moldova, ENEMO a detașat o Misiune Internațională de Observare a Alegerilor pentru a observa Alegerile Parlamentare din 2019, care vor avea loc la 24 februarie, în baza Deciziei Parlamentului Republicii Moldova din 27 iulie 2019. Misiunea este alcătuită din Echipa de bază formată din opt experți internaționali, cu sediul la Chișinău, și zece observatori pe termen lung, separați în cinci echipe multinaționale, formate din a câte două persoane, pe întreg teritoriul țării. Echipa de bază a fost creată la începutul perioadei electorale, observatorii pe termen lung fiind detașați la 10 ianuarie 2019. Misiunea de Observare a Alegerilor nu va contracta observatori adiționali pe termen scurt pentru Ziua Alegerilor. Totuși, cel puțin șapte echipe de observatori, în echipe a câte două persoane, vor fi formate din membrii actuali ai Misiunii de Observare a Alegerilor pentru a monitoriza scrutinul, numărarea voturilor și totalizarea rezultatelor unui număr al secțiilor de votare.

Din momentul detașării sale, Misiunea a monitorizat și evaluat mediul general în care alegerile vor fi desfășurate, performanța organelor de gestionare a alegerilor, procesul de înregistrare a candidaților, înregistrarea alegătorilor, începutul campaniei electorale, plângeri și contestații și alte aspecte cruciale ale procesului. Misiunea de Observare a Alegerilor evaluează procesul electoral în legătură cu compatibilitatea cu criteriile și standardele internaționale pentru alegeri democratice și cadrul legal al Republicii Moldova. Mandatul și scopul Misiunii de Observare a Alegerilor a ENEMO se limitează la monitorizarea Alegerilor Parlamentare din 24 februarie 2019; Misiunea de Observare a Alegerilor nu monitorizează desfășurarea Referendumului Republican, care va avea loc în aceeași zi cu Alegerile Parlamentare. În orice caz, anumite aspecte ale Referendumului sunt observate și analizate în măsura în care ar putea afecta Alegerile Parlamentare.

Primul raport intermediar se focusează în principal pe cadrul electoral general, pe performanța organelor de gestionare a alegerilor și pe procesul de înregistrare a candidaților, de la începutul perioadei electorale până la 31 ianuarie. Alte aspecte ale procesului electoral, și anume campania electorală și înregistrarea alegătorilor, vor fi evaluate în special în cadrul următorului raport.

Misiunea de Observare a Alegerilor din cadrul ENEMO în Moldova pentru Alegerile Parlamentare din 2019 este susținută financiar de Ambasada Regatului Țărilor de Jos; Suedia; Fundația Națională de Dotare a Congresului SUA, prin Institutul Național Democratic; și Uniunea Europeană.

I. Contextul

Alegerile Parlamentare se desfășoară în cadrul unui sistem electoral nou introdus, mixt, care a fost adoptat de Parlament la 20 iulie 2017, în absența unui larg consens politic și necătând la critica puternică a părților interesate interne¹ și internaționale², precum și împotriva recomandărilor Comisiei de la Veneția și OSCE / ODIHR. În cadrul noului sistem electoral mixt, 50 de deputați urmează să fie aleși prin listele proporționale închise, într-o circumscripție la nivel național, în timp ce 51 de deputați sunt aleși în 51 de circumscripții uninominale nou constituite, prin sistemul majoritar relativ.

Principalele motive care au determinat reforma electorală, așa cum s-a precizat în proiectele de legi, au fost abordarea distanței dintre reprezentanții aleși și alegătorii acestora; facilitarea dreptului fiecărui cetățean de a candida în alegeri în circumscripțiile uninominale; creșterea nivelului de responsabilitate a deputaților față de alegătorii acestora; și asigurarea unei reprezentări mai echitabile a tuturor cetățenilor

---

¹ Au existat două încercări juridice nereușite de a anula modificările introduse recent, una de un grup de ONG-uri și cealaltă de un deputat din Parlamentul Republicii Moldova.

² De exemplu, declarația publică din 21 iulie 2017 a ÎR/VP Mogherini și Comisarul Hahn și declarația publică a Ambasadei Statelor Unite în Republica Moldova din 24 iulie 2017.

din Parlament, inclusiv a minorităților, a alegătorilor din străinătate și a alegătorilor de pe malul stâng al Nistrului.

Alegerile Parlamentare în desfășurare au o importanță deosebită pentru democratizarea continuă a Moldovei, în special având în vedere încrederea scăzută a cetățenilor moldoveni în instituțiile de stat și statul de drept, în special datorită turbulențelor politice și investigațiilor privind corupția, inclusiv fraudă bancară în valoare de 1 miliard de dolari. În plus, decizia Curții Supreme de Justiție a Moldovei de anulare a rezultatelor alegerilor primarului la Chișinău din mai 2018 a provocat noi proteste și o puternică reacție internațională, rezultând cu Rezoluția Parlamentului European către Moldova din noiembrie 2018³ și suspendarea asistenței financiare a UE pentru Moldova.

Un referendum consultativ⁴ va fi desfășurat în aceeași zi cu Alegerile Parlamentare și va conține două întrebări, scăderea numărului de deputați de la 101 la 61 și posibilitatea cetățenilor de a revoca mandatele deputaților aleși. Parlamentul Republicii Moldova a modificat Legea⁵ pentru a permite desfășurarea unui referendum în aceeași zi cu alegerile și a stabilit referendumul consultativ pentru 24 februarie 2019. Cinci partide s-au înregistrat pentru a participa la Referendum⁶.

II. Cadrul legal și sistemul electoral

Republica Moldova este parte la principalele tratate și convenții internaționale⁷, prin care s-a angajat să protejeze și să promoveze drepturile omului și cele politice ale cetățenilor săi. Constituția Republicii Moldova stabilește că voința poporului, exprimată prin alegeri libere prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat, constituie baza puterii de Stat⁸. Pe acest temelie constituțional, Codul Electoral⁹ este principala sursă juridică pentru reglementarea proceselor electorale. Există, de asemenea, o serie de surse legale primare¹⁰ și secundare care reglementează aspecte selectate ale procesului electoral, cea mai importantă sursă secundară fiind regulamentele adoptate de Comisia Electorală Centrală (CEC) care explică adițional unele dintre prevederile și procedurile legale ce țin de desfășurarea alegerilor.

Alegerile Parlamentare din 24 februarie 2019 au fost proclamate la 27 iulie 2018¹¹. În comparație cu Alegerile Parlamentare anterioare, cadrul juridic privind alegerile a suferit o serie de modificări fundamentale. Cele mai importante modificări, cum ar fi schimbarea sistemului electoral¹² și delimitarea circumscripțiilor electorale¹³, au fost adoptate cu mai mult de un an înainte de alegeri, în timp ce unele modificări suplimentare¹⁴ au fost introduse chiar înainte de începerea oficială a perioadei electorale.

---

³ Rezoluția Parlamentului European din 14 noiembrie 2018 privind punerea în aplicare a Acordului de asociere UE cu Republica Moldova (2017/2281 (INI))

⁴ Decizia Nr. 332 din 30.11.2018, privind organizarea Referendumului consultativ republican, Parlamentul Republicii Moldova.

⁵ Legea Nr. 238 din 08.11.2018, "cu privire la modificarea unor acte legislative"

⁶ Partidul Democrat din Moldova este înregistrat pentru opțiunea PENTRU; Partidul Comuniștilor din RM, precum și partidul Partidul "Voința Poporului" și Partidul "Democrația Acasă" sunt înregistrați pentru opțiunea CONTRA, în timp ce partidul Speranța este înregistrat pentru opțiunea PENTRU cu privire la prima întrebare și la opțiunea CONTRA pentru a doua întrebare.

⁷ Inter alia, Republica Moldova aderă la Convenția Europeană a Drepturilor Omului; Pactul Internațional privind Drepturile Civile și Politice (PIDCP); Convenția privind Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare Împotriva Femeilor (CETFDIF); Convenția privind Drepturile Politice ale Femeilor; Pactul Internațional privind Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare Racială (PIETFDR); Convenția privind Drepturile Persoanelor cu Handicap (CDPH) etc.

⁸ Constituția Republicii Moldova, Articolul 38.

⁹ Codul Electoral al Republicii Moldova, Legea Nr. 1381-XIII, adoptată la 21 /11/1997.

¹⁰ Codul serviciilor media audiovizuale, Codul Penal, Codul contravențional, Legea privind Partidele Politice, etc.

¹¹ Decizia Nr. 197, adoptată la 27/07/2018, Parlamentul Republicii Moldova.

¹² Legea Nr. 154, "Pentru modificarea și completarea unor acte legislative" din 20.07.2017

¹³ Hotărârea Nr. 970/2017, of 15/11/2017, Guvernul Republicii Moldova,

¹⁴ Unele dintre amendamente sunt legate de campania electorală în Ziua Alegerilor, votul activ al persoanelor cu probleme de sănătate mintală, etc.

Un număr de interlocutori ai Misiunii de Observare a Alegerilor și-au exprimat îngrijorarea că unele modificări introduse recent în cadrul legal ar putea cauza dificultăți concurenților și alegătorilor de a înțelege în mod corespunzător procedurile noi și, mai important, consecințele sistemului nou introdus.

În cadrul sistemului electoral anterior, 101 deputați au fost aleși printr-un sistem proporțional național și liste de partide închise. În cadrul noului sistem mixt, folosit pentru alegerile actuale, vor fi aleși 51 deputați, cu același număr de circumscripții uninominale, în timp ce ceilalți 50 deputați vor fi aleși printr-un sistem de reprezentare proporțională (RP), cu liste de partid închise.

Actualul segment proporțional al noului sistem electoral prevede faptul ca 50 de parlamentari să fie aleși într-o singură circumscripție națională, prin lista de partide închise. Pragul de aplicare din sistemul proporțional este de 6% pentru partidele politice și de 8% pentru blocurile electorale. În ceea ce privește segmentul majoritar al sistemului în aceste alegeri, 51 deputați vor fi aleși prin intermediul unui sistem majoritar relativ în 51 circumscripții uninominale, constituite pentru aceste alegeri. Candidații sistemului majoritar pot fi independenți sau pot fi propuși de partide politice/ blocuri electorale, dar în orice caz trebuie să fie susținuți de un număr desemnat de semnături ale cetățenilor care locuiesc în aceeași circumscripție în care se participă candidatul¹⁵.

Diferiți interlocutori, precum și Comisia de la Veneția, și-au exprimat îngrijorarea cu privire la componența și independența Comisiei Naționale pentru stabilirea circumscripțiilor electorale uninominale permanente¹⁶. De asemenea, o serie de interlocutori și-au exprimat îngrijorarea cu privire la posibil gerrymandering. Hotărârea Guvernului din 15 noiembrie 2017¹⁷ stabilește în total 51 de circumscripții uninominale, inclusiv trei circumscripții pentru cetățenii moldoveni aflați în străinătate: una cuprinzând țările din estul Moldovei, una pentru țările din vestul Moldovei și una pentru cetățenii care trăiesc în Statele Unite și Canada, precum și două circumscripții pentru alegătorii care locuiesc în Transnistria.

Dispozițiile legale prevăd că circumscripțiile stabilite pe teritoriul Republicii Moldova sub jurisdicția autorităților constituționale au ca bază un număr relativ egal de alegători și cuprind între 55.000 și 60.000 de alegători eligibili să voteze; și că abaterea numărului de alegători între circumscripții nu va depăși 10%¹⁸, pe baza numărului de alegători din lista alegătorilor din fiecare secție de votare, în timpul ultimelor alegeri din 2016.

Un alt criteriu important și pozitiv, delimitând circumscripțiile uninominale, a fost acela de a nu diminua reprezentarea minorităților, astfel constituind circumscripțiile create în Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia și regiunea Taraclia, ceea ce este în concordanță cu Convenția-cadru pentru protecția Minorităților Naționale ale Consiliului Europei și Codul de bune practici în materie electorală al Comisiei de la Veneția.

În general, numărul alegătorilor în majoritatea circumscripțiilor nu este în concordanță cu marjele numărului de alegători prevăzute în prevederile legale respective. Mai mult, legea nu este clară în ceea ce privește modul în care ar trebui calculată deviația de 10%, lăsând spațiu pentru interpretări diferite. În plus, motivarea deciziei de a forma trei circumscripții electorale pentru alegătorii în străinătate nu este clară, mai ales atunci când se ia în considerare numărul total al cetățenilor moldoveni aflați în străinătate și prezența generală a alegătorilor în timpul alegerilor prezidențiale din 2016¹⁹.

---

¹⁵ Se fac excepții pentru candidații care vor candida în cinci circumscripții electorale, trei formate pentru alegătorii din străinătate și două formate pentru alegătorii care trăiesc pe malul stâng al Nistrului, care au reușit să colecteze semnăturile de susținere din partea oricărei circumscripții electorale.

¹⁶ Comisia Națională pentru Constituirea Circumscripțiilor Uninominale Permanente a fost înființată pentru a defini limitele circumscripțiilor uninominale în septembrie 2017. Majoritatea partidelor de opoziție au refuzat să participe la lucrările Comisiei, totuși toate sesiunile acestui organ au fost difuzate în direct. Comisia a prezentat decizia sa Guvernului la 30 octombrie 2017.

¹⁷ Hotărârea Guvernului pentru constituirea circumscripțiilor uninominale.

¹⁸ Codul electoral, art. 80, alin. 4.

¹⁹ În cea de-a doua rundă de alegeri din 2016, prezența la vot a alegătorilor în Europa (Vest din Moldova, acum circumscripția electorală 50) a fost de aproximativ zece ori mai mare decât participarea la alegeri în celelalte două locații.

III. Organele de gestionare a alegerilor

În Republica Moldova organul de gestionare a alegerilor este structurat în trei niveluri, Comisia Electorală Centrală (CEC), Consiliile electorale de circumscripție electorale (CECE) și Birourile Electorale ale Secțiilor de Votare (BESV).

CEC este instituția primară din ierarhia gestionării alegerilor. Mandatul CEC este de cinci ani, în timp ce CECE și BESV sunt create pentru fiecare alegeri. Un membru al CEC este numit de către Președintele Republicii Moldova și alți opt membri de către Parlament, reprezentând proporțional majoritatea parlamentară și opoziția²⁰. Membrii CEC nu pot fi membri ai partidelor politice și trebuie să acționeze imparțial în timpul mandatului lor. Președintele, vicepreședintele și secretarul CEC sunt aleși dintre membrii săi. Sesiunile CEC sunt valabile în cazul în care participă majoritatea membrilor săi și decizia ar trebui adoptată cu vot majoritar ale tuturor membrilor săi.

În perioada de raportare, performanța CEC a fost profesională în ceea ce privește aspectele observate. CEC și-a implementat activitățile la timp în conformitate cu prevederile legale și cu termenele stabilite, pentru îndeplinirea tuturor activităților necesare pentru organizarea alegerilor parlamentare din 2019.

Ședințele regulate ale CEC se desfășoară de două ori pe săptămână, în timp ce sesiunile extraordinare se desfășoară la nevoie. Sesiunile extraordinare sunt de obicei ținute pentru examinarea reclamațiilor. În urma începerii perioadei electorale din 10 decembrie, CEC a organizat 17 ședințe ordinare și 6 sesiuni extraordinare până la 31 ianuarie. Ședințele CEC se desfășoară într-o manieră transparentă și sunt deschise publicului și mass-media, precum și observatorilor. Mai mult ca atât, sesiunile sunt difuzate live pe pagina web a CEC, iar ordinea de zi a fiecărei sesiuni este publicată în prealabil. Proiectul de ordine de zi al sesiunilor este pregătit și transmis observatorilor la sesiune. Toate deciziile adoptate de CEC trebuie să fie publicate pe site-ul lor în termen de 24 de ore de la sesiune, în limba de stat.

Codul Electoral reglementează faptul că deciziile CECE și problemele legate de finanțarea campaniilor electorale pot fi contestate la CEC²¹. În perioada de raportare, 35 de plângeri din partea concurenților electorali au fost depuse la CEC, majoritatea cărora au fost legate de procesul de înregistrare a candidaților.

Au existat mai multe plângeri depuse de concurenții electorali cu privire la presupusele activități de campanie ale altor concurenți, înainte de începerea oficială a campaniei.

În total, 14 decizii privind plângerile²² depuse sunt publicate pe pagina web a CEC până la sfârșitul lunii ianuarie, majoritatea fiind respinse²³. În afară de cele 14 decizii publicate, unele plângeri au fost readresate altor instituții relevante sau au fost respinse din motive procedurale. Pe baza celor mai recente date disponibile, doar patru dintre deciziile CEC au fost atacate la Curtea Supremă de la Chișinău, dar toate au fost respinse.

CEC a desfășurat o campanie largă de educare a alegătorilor. Au fost produse 13 videoclipuri educaționale și motivaționale²⁴; majoritatea fiind difuzate deja în mass-media. Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral (CICDE) este, de asemenea, implicat în educația electorală și a înființat un call center informațional pentru ca alegătorii să se consulte cu privire la procedurile de votare.

---

²⁰ Codul Electoral, articolul 17, paragraful 6.

²¹ Codul Electoral, articolul 71, paragraful 6.

²² Referință la plângerile publicate în secțiunea "Hotărâri CEC", pe site-ul oficial al Comisiei Electorale Centrale, până la 1 februarie 2019.

²³ Din cele 14 decizii publicate, trei plângeri au fost admise parțial și două au fost admise integral.

²⁴ Videoclipurile abordează principalele aspecte ale procedurilor electorale și ale votului - cum să votezi în țară și în străinătate, ce resurse pot folosi alegătorii pentru a afla mai multe despre alegeri, ce documente pot fi folosite pentru vot în țară și în străinătate, videoclipuri pentru persoanele care votează prima dată, modul în care alegătorii își pot verifica datele în listele electorale, de ce este important să votezi, videoclipuri pentru diferite grupuri minoritare etc.

În pregătirea pentru alegerile parlamentare, CEC a stabilit 51 de CECE, în conformitate cu calendarul electoral. Sediul central al celor trei Consilii Electorale de Circumscripție care au fost stabilite pentru votarea în străinătate și cele două pentru alegătorii care locuiesc pe malul stâng al Nistrului se află la Chișinău. În mod similar cu CEC, sesiunile CECE-urilor sunt, de asemenea, deschise observatorilor, după cum au remarcat observatorii ENEMO din întreaga țară.

CECE trebuie să fie compuse dintr-un număr impar de membri - între 7 și 11 - dintre care cel puțin 3 trebuie să aibă studii superioare juridice sau în administrația publică. Doi membri ai CECE sunt desemnați de judecătorii²⁵ și doi de consiliile locale de nivelul doi și de Adunarea Populară a Găgăuziei. Alți membri sunt nominalizați de partide și de alte organizații social-politice reprezentate în Parlament la data constituirii CECE-ului, unul de la fiecare partid sau altă organizație social-politică. În caz de insuficiență, ceilalți membri sunt nominalizați de CEC, din registrul funcționarilor electorali.

Observatorii ENEMO au menționat că majoritatea CECE au 9 sau 11 membri. Potrivit cadrului legal, membrii CECE pot fi înlocuiți fie la cererea personală, fie pentru încălcarea legii în termeni de agitație politică sau pentru a nu participa la ședințele CECE (minim 2 sesiuni consecutiv)²⁶.

Conform datelor de teren, până la sfârșitul lunii ianuarie au fost în jur de 40 de înlocuiri în toate CECE-urile. Cele mai frecvente motive pentru înlocuirile de până acum sunt subliniate a fi personale, în principal datorită fie lipsei de timp suficient, fie din motive de sănătate. Există o mică îngrijorare exprimată de un număr de interlocutori în ceea ce privește înlocuirea membrilor CECE, mai ales dacă tendința continuă în perioada următoare și probabilitatea ca membrii CECE nou-numiți să beneficieze de o formare adecvată din cauza lipsei de timp.

Sprrijinul în pregătirea CECE-urilor este asigurat de Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral (CIDCE), o instituție înființată de CEC și reglementată de Codul Electoral. CIDCE a desfășurat numeroase cursuri de instruire pentru participanții la procesul electoral, inclusiv membri ai CECE, registratori sau operatori ai sistemului SAIS, poliția, reprezentanți ai instanțelor și alte părți interesate. Instruirile CIDCE observate de ENEMO au fost bine organizate și profesionale.

În timpul perioadei de raportare, CECE au fost în principal responsabili pentru înregistrarea candidaților pentru circumscripțiile uninominale. Una dintre principalele provocări evidențiate de CECE în această etapă constă în faptul că mulți candidați și grupurile lor de inițiativă nu erau familiarizați și, prin urmare, nu au respectat regulamentele în timpul procesului de colectare a semnăturilor, ceea ce a dus la un număr ridicat de semnături considerate nevalabile.

În total, CECE-urile au creat 2 143 de secții de votare, în termenul legal. Dintre acestea, au fost stabilite 1.971 secții de votare în circumscripțiile nr. 1 - 46, 47 secții de votare pentru alegătorii care locuiesc în cele două circumscripții situate pe malul stâng al Nistrului²⁷ și au fost înființate 125 de secții de votare pentru cele trei circumscripții din străinătate²⁸.

Comparativ cu alegerile prezidențiale din 2016, pentru alegătorii din străinătate au fost înființate cu 25 de secții de votare mai mult, în total 125²⁹. După ce au fost respinse de către Curtea Supremă, doi concurenți electorali³⁰ au contestat constituționalitatea Hotărârii Guvernului privind numărul de secții de votare pentru alegătorii în străinătate, prin două plângeri simultane. Pe baza diferitelor motive și solicitări, reclamantii au contestat numărul de secții de votare planificate care urmează a fi stabilite pentru cele trei circumscripții din străinătate. Curtea Constituțională a hotărât³¹ că articolul 38 din Constituție nu poate fi interpretat ca impunând autorităților de stat obligația de a organiza alegeri în străinătate și că acest articol permite

---

²⁵ Articolul 28, alin. 5 din Codul Electoral prevede "instanțele judecătorești sau instanțele de apel, după caz".

²⁶ Codul electoral, articolul 36.

²⁷ 22 Secții de votare pentru circumscripția nr.47 și 25 secții de votare pentru circumscripția electorală nr.48.

²⁸ 27 de secții de votare pentru circumscripția nr.49, 83 secții de votare pentru circumscripția nr. 50 și 15 pentru circumscripția nr. 51.

²⁹ Pentru alegerile prezidențiale din 2016, au fost înființate în străinătate un total de 100 SV, dar datorită prezenței generale ridicate a alegătorilor din străinătate și faptului că fiecare SV aveau doar 3000 de buletine de vot, multe SV s-au confruntat cu dificultăți în a răspunde nevoilor alegătorilor.

³⁰ Partidul Socialiștilor din Republica Moldova și Bloc ACUM

³¹ Decizia Curtii Constituționale nr. 11 din 29.01.2019

desfășurarea alegerilor în afara țării, dar nu le impune și, din acest motiv legislativul și executivul se bucură de o mai mare discreție în modul de organizare a acestor alegeri. Drept urmare, ambele reclamații au fost respinse.

IV. Înregistrarea candidatului

Procesul de numire a candidaților pentru alegerile parlamentare 2019 a început cu 60 de zile înainte de ziua alegerilor, la 26 decembrie 2018, și s-a încheiat cu 30 de zile înainte de Ziua Alegerilor. Noul sistem prevede înscrierea candidaților la circumscripțiile uninominale, care vor fi conduse de CECE și înregistrarea concurenților electorali pentru circumscripția națională (partide politice, blocuri și alte organizații social-politice), care va fi condusă de CEC.

În termenul legal, 14 partide politice³² și un bloc electoral³³ au prezentat CECului lista lor de candidați pentru circumscripția națională. Înregistrarea concurenților naționali depindea în principal de numărul corespunzător de candidați (30-55), de cota de gen (minimum 40% din ambele sexe³⁴) și de eligibilitatea fiecărui candidat pe listele electorale ale candidaților electorali, care trebuiau verificate de CEC, iar fiecare candidat trebuia să obțină un certificat de integritate de la Autoritatea Națională de Integritate. Până la 31 ianuarie, toate listele depuse au fost înregistrate. CEC a atribuit clasamentul în buletinul de vot în baza datei de desemnare a listelor candidaților pentru înregistrare. În cazul în care doi sau mai mulți concurenți și-au desemnat listele de candidați în aceeași zi, clasarea în buletinul de vot a fost decisă de tragerea la sorți. Aceeași persoană poate rula atât pe lista de partide pentru circumscripția națională, cât și în circumscripția uninominală, în numele aceluiași partid politic sau în calitate de candidat independent.

Candidații pentru circumscripțiile uninominale trebuiau să formeze grupuri de inițiativă, care să colecteze și să depună semnături de susținere ale alegătorilor eligibili din circumscripția electorală corespunzătoare pentru CECE-urile relevante, pentru a fi înregistrați. Grupurile de inițiativă pentru candidații din cele trei circumscripții stabilite în străinătate și cele două circumscripții constituite în Transnistria ar putea colecta semnăturile de susținere ale alegătorilor eligibili din toate circumscripțiile electorale. Fiecare grup de inițiativă a trebuit să colecteze între 500 și 1000 de semnături pentru candidații bărbați și între 250 și 500 de semnături pentru candidații femei. Scăderea numărului de semnături de susținere necesare, precum și eliminarea unor proceduri care au făcut ca procesul de colectare a semnăturilor să fie împovărătoare pentru candidați este în concordanță cu recomandările anterioare ale ENEMO și OSCE / ODIHR, precum și cu îndeplinirea recomandărilor Comisiei de la Veneția.

Începând cu 26 decembrie 2018 până la 4 ianuarie 2019, CECE-urile au înregistrat un total de 401 de grupuri de inițiativă pentru 400 de candidați³⁵. Termenul limită pentru desemnarea candidaturilor și a semnăturilor de susținere necesare a fost 24 ianuarie 2019, în timp ce CECE au avut 7 zile pentru înregistrarea sau refuzul înregistrării unui candidat. Candidații pot în continuare depune un apel la CEC

---

³² Partidul Democrat din Moldova (PDM); Partidul Comuniștilor din Moldova (PCRM); Partidul Socialist din Moldova (PSRM); Partidul Șor; Partidul Politic "AntiMafia"; Partidul politic "Partidul nostru"; Partidul Național Liberal; Partidul politic "Voința poporului"; Partidul Regiunilor din Moldova; Partidul Democrat "Democrația Acasă"; Mișcarea profesioniștilor "Speranța"; Partidul politic "Patria"; Partidul Ecologist Verde; Partidul Liberal.

³³ Blocul electoral "ACUM"

³⁴ Codul Electoral prescrie doar procentul global de candidați pentru fiecare gen din listă la 40%, dar nu o ordine particulară a genului mai puțin reprezentat pe listă.

³⁵ Într-un caz unic, un candidat PDM a fost autorizat să înregistreze un al doilea grup de inițiativă după ce un CECE a decis să refuze înregistrarea sa, din cauza numărului insuficient de semnături de susținere valide depuse prima dată. Întrucât decizia CECE a fost adoptată la 3 ianuarie 2019, a fost înregistrat un al doilea grup de inițiativă care la nominalizat la 4 ianuarie 2019, în termenul legal, permițându-i astfel să colecteze din nou semnăturile de susținere și să fie înregistrate de același CECE.

cu privire la decizia CECE-ului. Conform ultimelor date disponibile, numărul total de candidați înregistrați este de 321, iar 37 au fost respinși³⁶.

Poziția candidaților la buletinul de vot pentru fiecare circumscripție uninominală este urmată de ordinea înregistrării, la fel ca și pentru circumscripția națională. Întrucât candidații care reprezintă PDM au fost primii care au colectat semnături și s-au înregistrat în majoritatea circumscripțiilor electorale, unii concurenți au acuzat PDMul că sunt privilegiați, fie prin utilizarea abuzivă a resurselor de stat, fie prin alte mecanisme de pregătire în prealabil. PDM, pe de altă parte, a declarat că aceștia au fost bine organizați și au o rețea a partidului mai bună decât adversarii lor, ceea ce le-a oferit posibilitatea de a colecta semnături mai rapid și, prin urmare, de a obține primele locuri în ordinea votării.

Observatorii ENEMO au remarcat de asemenea un caz în care doi candidați cu aproape același nume vor candida în aceeași circumscripție³⁷, ceea ce ar putea încurca alegătorii, întrucât ambii candidați vor apărea în pozițiile a doua și a treia a buletinului de vot.

Procedurile de verificare a documentelor prezentate și listele de subscripție colectate de grupurile de inițiativă au fost destul de complexe, deoarece CECE-urile au trebuit să analizeze și să verifice listele de subscripție prezentate de colecționarii autorizați din grupurile de inițiativă pentru completitudinea și exactitatea datelor furnizate împotriva registrului oficial, utilizând combinația verificării manual-vizuale și a verificării electronice³⁸. Regulamentul stipulează în mod clar că fiecare alegător poate susține un singur candidat și trebuie să-și completeze personal datele și semnătura. Numai în cazuri excepționale și din motive obiective, o altă persoană poate completa date în numele unei alte persoane, însă astfel de cazuri trebuiau înregistrate și explicația trebuia în spațiul destinat unei astfel de note. În cazurile în care același alegător a semnat lista de subscripție pentru mai mulți candidați, doar prima semnătură de susținere depusă a fost considerată valabilă.

CECE au aplicat reguli destul de stricte pentru verificarea întregii liste de subscripție și a înregistrărilor individuale ale fiecărui susținător. Operatorii din cadrul CECE au folosit programul de verificare pentru a verifica corectitudinea datelor semnatarilor împotriva registrului electoral și dacă acesta este eligibil să voteze în circumscripția dată. În unele cazuri, când informațiile de pe prima pagină a foii nu au fost completate deplin și în mod adecvat, toate listele de subscripție au fost considerate nevalabile. Într-o serie de cazuri, foile întregi de semnături sau un număr de înregistrări pe lista de subscripție au fost considerate nule, prin faptul că acestea au fost introduse prin același scris de mână, fără a specifica motivele pentru care alegătorii nu au putut introduce datele în persoană. Au existat, de asemenea, cazuri de invalidare a semnăturilor de susținere dacă datele susținătorului nu corespundeau exact datelor oficiale.

Numărul total de semnături de susținere considerate nevalabile a fost substanțial, însă numeroși candidați/ persoane nominalizate au prezentat un număr de semnături de susținere mai mare decât minimul legal, pentru a depăși posibilele invalidări și pentru a satisface numărul necesar de semnături de susținere valabile. Cu toate acestea, dacă numărul total de semnături valide după verificare a scăzut sub pragul minim necesar (500 pentru bărbați și 250 pentru candidații femei), candidații au fost refuzați să se înregistreze, fără posibilitatea de a corecta sau a depune semnături suplimentare.

Titularii ale căror înscrieri au fost respinse prin decizia CEC-ului într-o circumscripție uninominală ar putea face apel la CEC. CEC a primit numeroase contestații din partea candidaților nominalizați împotriva deciziilor CECE de a refuza înregistrarea lor din cauza invalidării semnăturilor lor de susținere. CEC a depus eforturi pentru a fi inclusivă în sesiunile sale, audiindu-i atât pe reclamant, cât și pe reprezentanții CEC, în încercarea de a revizui materialele prezentate și de a rezolva eventualele deficiențe procedurale. În cele mai multe cazuri, CEC a solicitat CECE-urile să reexamineze listele de subscripție anexate.

---

³⁶ https://cec.md/ro/in-circumscripțiile-electorale-uninominală-au-fost-inregistrați-321-de-2781_92408.html

³⁷ Andrei Nastas, în calitate de candidat independent, a fost înregistrat după înregistrarea lui Andrei Năstase din blocul electoral ACUM, în CECE 33.

³⁸ Modulul SAIS Verificarea foilor de semnături - o verificare computerizată a datelor de susținători, elaborată pentru a sprijini CECE-urile prin compararea datelor oficiale ale alegătorilor cu datele furnizate.

V. Înregistrarea alegătorilor

Cetățenii Republicii Moldova la vârsta de 18 ani în Ziua Alegerilor au dreptul de vot, cu excepția persoanelor declarate incapabile de a vota printr-o hotărâre judecătorească definitivă. CEC compilează lista alegătorilor pe baza informațiilor din Registrul de Stat Centralizat al Alegătorilor, care este extras din Registrul de Stat al Populației și întreținut de Agenția de Servicii Publice. Lista de alegători include toți cetățenii cu drept de vot, care au domiciliul (reședința permanentă) sau reședința (reședința temporară) pe teritoriul unei secții³⁹.

CEC a anunțat că la 10 decembrie 2018 au fost înregistrați 3.265.997 alegători în Registrul de Stat al Alegătorilor. Printre alegătorii înscrși în Registrul de Stat al Alegătorilor se numără 210.890 de alegători⁴⁰ care nu au nici domiciliu, nici loc de reședință în Republica Moldova și mai mult de 200 mii alegători cu reședința în unitățile administrativ-teritoriale de pe malul stâng al Nistrului, potrivit datelor neoficiale.

Cetățenii moldoveni care locuiesc în afara țării beneficiază de drepturi de vot complete conform prezentului Cod Electoral⁴¹. Până la 9 ianuarie 2019, 24.453 cetățeni moldoveni au profitat de posibilitatea de a se înregistra în prealabil ca alegători în străinătate. 105 de cetățeni cu domiciliul pe malul stâng al râului Nistru au fost, de asemenea, preînregistrați. Înregistrarea preliminară a fost posibilă online sau prin depunerea unei cereri scrise la CEC sau la ambasadele și oficiile consulare ale Republicii Moldova. Numărul alegătorilor preînregistrați pentru alegerile parlamentare din 2019 este de aproape șapte ori mai mare decât în alegerile prezidențiale din 2016⁴².

Pentru a facilita mai bine drepturile de vot ale alegătorilor în străinătate, numărul maxim de buletine de vot pe Secții de votare în străinătate a crescut de la 3.000 la 5.000⁴³. Cu toate acestea, datorită faptului că alegătorii vor primi două buletine de vot pentru alegerile parlamentare și două buletine de vot pentru referendum, organizarea votului în străinătate poate fi afectată în mod semnificativ în cazul unei prezențe ridicate a alegătorilor la vot. Birourile Electorale ale Secțiilor de votare (BESV) pot decide să prelungească votul cu doar două ore pentru a permite exercitarea dreptului de vot pentru alegătorii aflați în coada de așteptare.

De asemenea, regulamentele abordează aspecte de vot pentru anumite categorii de alegători. Alegătorii care au atât domiciliul, cât și locul de reședință vor vota la locul lor de reședință. Studenții care au dreptul de a vota, participă la o instituție de învățământ într-o localitate unde nu au domiciliul sau reședința, pot vota în circumscripția națională la orice secție de votare deschisă în acea localitate, dar nu și pentru circumscripțiile uninominale.

CEC a adoptat un model de eșantionare pentru listele electorale principale și suplimentare pentru trei tipuri de secții de votare: BESV de pe teritoriul țării (CECE # 1 până la # 46), BESV din străinătate (CECE# 49, # 50 și # 51) și Secțiile de votare pentru alegătorii care locuiesc în Transnistria (CECE# 47 și # 48). Ar trebui să existe între 30 și 3000 de alegători înregistrați per Secție de votare.

În Ziua Alegerilor, CEC-ul va utiliza Sistemul de Informare Automată a Statului "Alegeri" ca metodă de verificare online a alegătorilor. Operatorii de date vor fi la fiecare secție de votare verificând identitatea alegătorilor în baza de date electorală la nivel național, introduc pe cei care au votat în baza de date, ceea ce le va oferi posibilitatea de a determina dacă un alegător a votat deja. Pe lângă asigurarea protecției împotriva votului multiplu, Sistemul de Informare Automată a Statului va servi ca portal pentru transmiterea datelor privind prezența la vot și a rezultatelor preliminare ale alegerilor de la Secțiile de votare, care vor fi publicate pe site-ul CEC.

---

³⁹ Codul Electoral, articolul 44.

⁴⁰ Acest număr include 99.598 de cetățeni moldoveni adulți care au emigrat oficial în străinătate conform datelor Agenției de Servicii Publice.

⁴¹ Cod electoral, art. 2, alin. 3.

⁴² La alegerile prezidențiale din 2016, CEC a raportat că în străinătate au fost înregistrați 3.476 de alegători în prealabil.

⁴³ Codul Electoral, articolul 54.

VI. Campania electorală

Conform Codului Electoral al Republicii Moldova, agitația electorală este definită ca “acțiuni de pregătire și difuzare a informației, care au scopul de a-i determina pe alegători să voteze pentru unii sau pentru alți concurenți electorali”⁴⁴. Campania electorală oficială pentru alegerile electorale poate începe doar după ce un candidat a fost înregistrat la organul electoral respectiv, dar nu înainte cu 30 de zile până la Ziua Alegerilor⁴⁵, încheindu-se în Ziua Alegerilor⁴⁶. Această prevedere reduce perioada pentru agitație electorală pentru candidații care depun cererile de înregistrare aproape de, sau în termenul limită, deoarece ei nu pot începe agitația electorală înainte să fie înregistrați oficial și agitația electorală începe în ziua după ce termenul limită de depunere a documentelor de înregistrare.

Perioadele legale diferite de agitație electorală pentru alegerile Parlamentare și referendum permite oricărui concurent la referendum care s-a înregistrat înainte de începerea campaniei electorale să utilizeze această perioadă pentru a promova partidul, sau unul din candidații acestuia, pe când agitația electorală pentru una din opțiunile referendum-ului, precum și să conducă două campanii în paralel începând cu 30 de zile până la alegeri, din fonduri diferite pentru campanii.

Concurenții referendum-ului pot începe agitația electorală pentru referendum imediat ce ei sunt înregistrați. Doar două partide⁴⁷ au fost înregistrate ca participanți la Referendum aproape o lună până la începerea oficială a campaniei electorale pentru alegerile parlamentare, ceea ce le-a permis să beneficieze de o vizibilitate mai mare.

Cu atât mai mult, un număr de candidați și partide au folosit sărbătorile ca activități care pot fi considerate ca auto-promovare, organizând diferite evenimente și distribuind cadouri mici cetățenilor. Potrivit câtorva interlocutori, anumite activități ale funcționarilor publici în timpul perioadei de precampanie pot fi, de asemenea, categorisite ca agitație directă sau indirectă.

Chiar dacă ENEMO planifică să evalueze campania electorală în perioada următoare, faptul că s-au întâmplat cazuri de hărțuire, atacuri verbale și fizice⁴⁸ împotriva candidaților electorali și de deteriorare a materialelor campaniei, deja în primele zile ale campaniei, este foarte îngrijorător. De asemenea, începutul campaniei electorale sugerează că campania va fi intensivă, în ceea ce ține de mesaje puternice și retorice, agitație negativă și acuzații reciproce din partea majorității concurenților. Unii interlocutori și-au exprimat îngrijorarea despre posibila cumpărare a voturilor în perioada ce urmează, abuzarea resurselor statului și abuzarea funcției, în special prin presiune asupra angajaților din domeniul public din partea conducerii și a autorităților.

ENEMO folosește ocazia să condamne toate atacurile împotriva concurenților și candidaților electorali, la fel ca și alte tentative pentru a preveni părțile interesate electorale și cele neelectorale relevante să nu organizeze, participe, monitorizeze și raporteze asupra procesului electoral. Adicional, ENEMO îndeamnă toate autoritățile de stat relevante să facă totul ce le stă în puterea lor să prevină așa cazuri și să proceseze eficient și corespunzător eventualele acțiuni, precum și toți concurenții electorali să se abțină de la discursuri de ură și provocări și să ducă o campanie corectă.

---

⁴⁴ Codul Electoral, Articolul 1.

⁴⁵ Codul Electoral, Articolul 91.

⁴⁶ Codul Electoral, Articolul 1.

⁴⁷ Din 5 concurenți înregistrați la referendum, două partide – PDM și PCRM au fost înregistrate pentru Referendum la data de 28.12.2018 și alte trei partide la data de 26.01.2019.

⁴⁸ Referindu-ne mai întâi de toate la atacurile fizice asupra candidatului ACUM din circumscripția 3 din Edineț la data de 27 ianuarie, dar și la cazurile raportate de hărțuire verbală și intimidare.

VII. Reprezentarea de gen și a minorităților

Cadrul juridic actual pentru alegeri include câteva prevederi cu scopul de a îmbunătăți reprezentarea de gen. Lista candidaților pentru partide care participă la circumscripția electorală la nivel național trebuie să fie compusă din cel puțin 40% candidați de fiecare gen. Cu toate acestea, legea nu prevede nici o ordine obligatorie a candidaților și, prin urmare, nu asigură reprezentarea adecvată a ambelor genuri. Toți concurenții electorali pentru circumscripția națională au respectat Codul Electoral privind reprezentarea minimă a fiecărui gen de 40% pe listele lor⁴⁹ și, prin urmare, au fost înregistrați. În plus, candidații de gen feminin care candidează pentru circumscripții uninominale au trebuit să colecteze doar jumătate din numărul total de semnături (min. 250, max. 500) din numărul colectat de candidații de gen masculin (min. 500, max. 1000).

O altă prevedere care promovează participarea femeilor la sistemul majoritar de alegeri este articolul 46, care stipulează că partidele politice care au cel puțin 40% de femei candidate din numărul total al candidaților în circumscripții electorale uninominale, vor primi suplimentar 10% de subvenții financiare de stat și stimulente suplimentare proporțional cu numărul de candidați femei alese în calitate de deputați în aceste circumscripții electorale. Conform datelor din 31 ianuarie, nici un partid nu a avut în total mai mult de 40% de femei candidate în circumscripții uninominale, excluzând partidele care au doar unul sau doi candidați.

În Republica Moldova, persoanele aparținând minorităților naționale sunt definite de Lege⁵⁰ ca persoane care locuiesc pe teritoriul Republicii Moldova, sunt cetățenii ei, au particularități etnice, culturale, lingvistice și religioase care le deosebesc de majoritatea moldovenilor – etnici de origine. Diferite minorități sunt de obicei asociate în organizații neguvernamentale, fiind înregistrate 101 organizații etno-culturale la Biroul pentru Relații Interetnice.

În baza datelor recensământului din 2014⁵¹, realizat de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, populația este formată din următoarele naționalități/ grupuri etnice: moldoveni (2,068,058 de persoane), ucrainenii (181,035 de persoane), ruși (111,726 de persoane), găgăuzi (126,010 persoane), români (192,800 persoane), bulgari (51,867 de persoane), romi (9,323) și alte etnii (13,900 de persoane).

Conform ultimelor date, nu există partide politice și nici alte organizații social-politice care să reprezinte în mod direct orice minoritate care să participe la alegeri la nivel național. În ceea ce privește sistemul majoritar, aspectul pozitiv utilizat în delimitarea circumscripțiilor uninominale nu a fost de a diminua reprezentarea minorităților, în conformitate cu Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale și Codul de bună practică în materie electorală. Prin urmare, au fost constituite circumscripții separate pentru teritoriile UTA Găgăuzia și Taraclia. Momentan nu există date oficiale cu privire la numărul de candidați reprezentând minorități naționale care vor candida în circumscripții uninominale.

În timp ce toate deciziile CEC sunt publicate în limba română, traducerea în limba rusă este de asemenea furnizată, dar nu în timp util. Buletinele de vot sunt tipărite în limbile română și rusă. Pentru ultimele alegeri din 2016, CEC a printat 3,132,427 buletine de vot, din care aproape un milion au fost în limba rusă, iar pentru alegerile din 2014, 3,131,227 buletine de vot 751,344 au fost în limba rusă. În cadrul campaniei de educare a alegătorilor organizată de CEC, elemente specifice se adresează minorităților. Unele campanii de educare a alegătorilor și electorale pentru minorități, precum și participarea femeilor, sunt, de asemenea, realizate de ONG-uri locale și de alte organizații.

---

⁴⁹ Printre primele zece poziții pe lista curentă a candidaților, procentajul total de femei candidate este de circa 32%, totuși rezultatele diferă doar de la o femeie candidat din top zece, până la șapte femei candidat dintr-o listă.

⁵⁰ Legea nr. 382 din 19.07.2001, "Cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor",

⁵¹ Recensământul populației din 2004; Caracteristici demografice, naționale, lingvistice și culturale.

VIII. Mass- Media

Misiunea de Observare a Alegerilor ENEMO la Alegerile Parlamentare din Moldova nu desfășoară activități de monitorizare a mass-media. Constatările și evaluările din această secțiune se bazează pe întâlniri cu diferiți interlocutori și pe rapoartele disponibile public de la părțile interesate internaționale și interne, precum și pe observarea performanței instituțiilor responsabile de supravegherea activității media.

Mediul mediatic al Moldovei este diversificat, televiziunea și internetul fiind principalele surse de informare, urmate de radio și presa scrisă, potrivit ultimelor sondaje și părerilor de la organizațiile care monitorizează mass-media. Cu toate acestea, în ciuda numărului mare de mass-media, mulți interlocutori ai Misiunii de Observare a Alegerilor și-au exprimat îngrijorarea cu privire la lipsa pluralismului, datorită unei concentrări majore a proprietății mass-media în mâinile mai multor companii, care au legături strânse cu afacerile și politica. Codul serviciilor mass-media audiovizuale împiedică partidele politice să dețină radiodifuzori audiovizuali, dar prevederile nu se aplică membrilor individuali ai unui partid⁵².

Codul Electoral prevede principii generale privind reflectarea în presă a alegerilor, inclusiv prevede condiții egale și nediscriminatorii pentru toți concurenții. În plus, Codul Electoral prevede dreptul concurenților sau candidaților de a răspunde la informațiile publicate despre ei și, în cazul în care aceștia din urmă refuză, poate fi depusă o plângere. În mod specific pentru aceste alegeri, Comisia Electorală Centrală a adoptat un Regulament privind reflectarea alegerilor în mass-media, la 21 decembrie 2018⁵³.

Organismul responsabil de supravegherea conformității radiodifuzorilor cu reglementările, atât în timpul alegerilor, cât și în afara perioadelor electorale, este Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA). CCA va monitoriza un număr limitat de radiodifuzori pentru respectarea reglementărilor în timpul campaniei electorale. Nu există un organ de stat responsabil de supravegherea acoperirii alegerilor în mass-media tipărită și online. Reclamațiile privind comportamentul radiodifuzorilor în timpul alegerilor pot fi depuse la CCA, iar pentru internet și presa scrisă, plângerile sunt depuse la instanțe. Până la 31 ianuarie, CCA a primit două plângeri⁵⁴ privind conduita mediatică și a emis avertismente publice către posturile de televiziune.

Radiodifuzorii au fost obligați să prezinte la CCA intenția lor de a acoperi campania electorală, precum și politicile editoriale pe baza cărora vor acoperi campania. Pagina web a CCA enumeră politicile editoriale ale 74 de radiodifuzori, pe care ENEMO le-a considerat că nu respectă pe deplin cerințele stabilite în Regulamentul adoptat de CEC⁵⁵.

Pentru alegerile parlamentare din 2019, CEC a elaborat Codul de Conduită, un acord între concurenții politici și mass-media privind desfășurarea și reflectarea campaniei electorale. Prin prevederi legale, CEC trebuie să organizeze consultări preliminare cu partidele politice, alte organizații social-politice, blocuri electorale și reprezentanți ai mass-media și să asigure semnarea Codului de conduită înainte de lansarea campaniilor electorale. CEC a invitat concurenții electorali și mass-media⁵⁶ care și-au exprimat intenția de a acoperi campania să semneze Codul de conduită, iar ceremonia de semnare a avut loc la 24 ianuarie 2019. Până la 31 ianuarie, șase partide au semnat Codul la nivel național⁵⁷, precum și 11 posturi media⁵⁸.

---

⁵² "Codul serviciilor mass-media audiovizuale", articolul 28, Statutul juridic al proprietății mass-media.

⁵³ "Regulamentul privind acoperirea campaniei electorale pentru alegerile parlamentare din 24 februarie și referendum-ul republican în mass media din republica Moldova", adoptat prin Decizia CEC nr. 1992, la 21 decembrie 2018.

⁵⁴ Pagina web a CCA cuprinde Decizii la două plângeri ale Partidului Democrat din Moldova împotriva Jurnal TV și una împotriva Jurnal TV, TV 21 și N4. Decizia împotriva Jurnal TV a fost contestată la Curtea de Apel Chișinău.

⁵⁵ Cu referire la 74 politici editoriale disponibile pe pagina web a CEC, doar în câteva cazuri afirmațiile reflect informații pe toate subiectele cerute de Regulament. Majoritatea afirmațiilor reflectă doar două subiecte din multe cerute de Regulamentul CEC: "numele proprietarului/prorietarilor radiodifuzorilor" și "orarul pe ore a timpului de emisie gratuit și cu plată, condiții de programare pentru timpul de emisie gratuit și cu plată, tarifele pentru timpul de emisie cu plată care nu depășesc tarifele stabilite în mod normal pentru publicitate comercială".

⁵⁶ Afirmațiile publice ale CEC, invitând toți concurenții și mass-media să semneze Codul.

⁵⁷ PDM, PSRM, Blocul ACUM, Partidul Politic ȘOR, Partidul Verde și Partidul Liberal.

⁵⁸ TV8, Jurnal TV, ProTV, Moldova1, Canal2, Canal3, Prime, Publica TV, NTV, CTC, Unimedia.

IX. Observatorii

Legislația Republicii Moldova prevede observarea alegerilor de către observatorii autorizați ai concurenților electorali și observarea independentă a organizațiilor internaționale și interne, precum și a țărilor străine⁵⁹. Procesul de acreditare este încă în derulare și până la data de 31 ianuarie CEC a acreditat 1395 de observatori interni, majoritatea fiind observatori ai Asociației Promo Lex și 233 de observatori internaționali, inclusiv ENEMO, IRI, OSCE / ODIHR, Uniunea Europeană, Adunarea Parlamentară a CSI, Inițiativa legislativă modernă (Ucraina), reprezentanți ai organelor electorale din Belarus și Lituania, misiunile diplomatice ale Ucrainei, Italiei, Ungariei, Franței etc.

Asociația Promo-Lex este singura organizație din Moldova care efectuează o monitorizare cuprinzătoare, la nivel național, a alegerilor și ca membru al ENEMO⁶⁰. ENEMO a observat cu îngrijorare că rapoartele privind alegerile emise de Promo-Lex în perioada electorală au fost luate în considerare de un membru al CEC, mențiunea fiind că nu sunt în conformitate cu Regulamentul CEC privind drepturile și obligațiile observatorilor și nu sunt conforme cu standardele internaționale. ENEMO este ferm convinsă că orice observare a alegerilor profesională și imparțială internă și internațională nu poate contribui decât la consolidarea legitimității și la îmbunătățirea oricărui proces electoral, astfel că rapoartele unei astfel de observații ar trebui binevenite în orice moment în timpul perioadei electorale.

ENEMO felicită CEC pentru acreditarea rapidă a observatorilor săi din echipa de bază. Cu toate acestea, deoarece procedura de acreditare a observatorilor internaționali este destul de complexă și include obligația CEC de a coopera cu alte instituții de stat⁶¹, ar putea duce la încălcarea termenelor stabilite pentru acreditarea observatorilor internaționali.

---

⁵⁹ Articolul 68 din Codul Electoral și Regulamentul nr. 110 "Privind statutul observatorilor și înregistrarea acestora", 18 august 2016

⁶⁰ Misiunile internaționale de observare a misiunilor ENEMO, conform politicilor ENEMO și standardelor internaționale de observare a alegerilor, nu includ în compozițiile lor organizații interne din țările gazdă. Fiind o organizație internă care își desfășoară propria observare a alegerilor, PromoLex nu participă în Misiunea de Observare a Alegerilor ENEMO în Moldova.

⁶¹ Secțiunea II.12 din Regulamentul de acreditare a observatorilor menționează, printre altele, coordonarea / cooperarea CEC cu alte organe de stat, inclusiv cu MAI și cu serviciile de securitate și de informații, în timp observatorii internaționali sunt acreditați.

Despre ENEMO

Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO) este o rețea internațională alcătuită din 21 organizații non-profit, independente și neguvernamentale din 17 țări din Europa Centrală și de Est și din Asia Centrală, inclusiv două state ale Uniunii Europene, fondată la 29 septembrie 2001.

ENEMO urmărește să promoveze implicarea organizațiilor societății civile în societățile cu democrații în tranziție, spre îmbunătățirea proceselor electorale, o mai mare transparență a guvernelor și răspunderea acestora față de cetățeni, precum și respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Pentru a atinge acest scop, ENEMO lucrează independent sau în cooperare cu organizațiile membru.

Principala activitate a ENEMO constă în evaluarea proceselor electorale și a mediului politic prin detașarea misiunilor internaționale de observare a alegerilor și oferirea rapoartelor de observație precise și imparțiale. Misiunile de Observare ale ENEMO utilizează criteriile și standardele internaționale pentru alegeri democratice și cadrul juridic al țării gazdă pentru a evalua procesul electoral.

ENEMO a aprobat Declarația de Principii pentru Observarea Internațională a Alegerilor din 2005 și Declarația Principiilor Globale privind Observarea și Monitorizarea Alegerilor Independente de către Organizațiile Cetățenilor. Fiecare observator ENEMO semnează Codul de Conduită pentru Observatorii Internaționali în Alegeri.

Până în prezent, ENEMO a organizat 25 de misiuni internaționale de observare a alegerilor în opt țări⁶², misiunea prezentă fiind cea de-a 26-a, în timp ce o Misiune de Observare a Alegerilor paralelă monitorizează Alegerile Prezidențiale din 2019 în Ucraina.

---

⁶² Albania (alegeri parlamentare 2005); Armenia (alegeri parlamentare 2018); Georgia (alegerile prezidențiale anticipate 2008); Kazakhstan (alegeri prezidențiale 2005); Kosovo (alegeri municipale 2009; alegeri parlamentare 2010, alegeri municipale 2013); Kyrgyzstan (alegeri prezidențiale 2005; alegeri parlamentare 2005; alegeri parlamentare anticipate 2007; alegeri prezidențiale 2009 și alegeri parlamentare 2010); Moldova (alegeri parlamentare 2009 și alegeri prezidențiale 2016); Ucraina (alegeri prezidențiale 2004; alegeri parlamentare 2006; alegeri pentru funcția de primar în trei municipalități 2006; alegeri parlamentare 2007; alegeri prezidențiale 2010, alegeri parlamentare 2012, alegeri parlamentare repetate în 5 raioane 2013, alegeri prezidențiale anticipate 2014, alegeri parlamentare anticipate 2014 și alegeri locale 2015).